

BIBLIOFIL®

Spørjeveven i Sogn og Fjordane:

Sogndalsprosjektet

I Sogndal har folkebiblioteket vore med å etablere ei ny referanseteneste på Internett. Dette kom i stand som eit FOU-prosjekt i samarbeid med Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane og De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum. Publikum kan her koma med sine spørsmål om lokalhistorie i Sogn og Fjordane, og så samarbeider dei tre A, B og M-institusjonane om å svara. Spørsmål og svar ligg tilgjengeleg på Internett, og brukarane sjølve avgjer om dei vil vera anonyme eller ikkje.

Se <http://sporjevev.sffarkiv.no>

Sogndal i gamle dagar. Frå den lokalhistoriske samlinga.

Tradisjon for samarbeid

Sogndal bibliotek oppretta allereie i 1991 ei felles lokal-samling med Høgskulen i Sogn og Fjordane. Denne er plassert i folkebiblioteket og er blitt ei innhaldsrik samling som omfattar litteratur og kjelder frå alle kommunane i vårt fylke. Folkebiblioteket i Sogndal har dessutan ansvar for det kommunale lokalhistoriske arkivet – som omfattar det eldste kommunale arkivet, dvs. frå 1837. Det er inngått avtalefesta samarbeid med grunnskulane frå 1997 (om innkjøp, katalogisering, fagleg rettleiing, forfattarbesøk m.m.). Frå inneverande år er det inngått avtale med museet om sal av bibliotekteneste frå folkebiblioteket. Museet har også deponert ein del dubletter av lokalhistorisk litteratur i folkebiblioteket si lokalsamling. Alt dette er medverkande til at ein no har fått ei svært omfattande lokalhistorisk avdeling ved biblioteket, og for brukarane er bibliotektenesta blitt enklare å bruke og tilbodet betre.

Felles BiblioFil-server

Skulebiblioteka i grunnskulane og vidaregåande skule i Sogndal samarbeider om BiblioFil med folkebiblioteket. Etter at Spørjeveven vart etablert, gjekk

også fylkesarkivet og museet med i dette samarbeidet, og institusjonane har fullt integrert edb-løysing med folkebiblioteket. Dei er "filialar" eller avdelingar i folkebiblioteket sitt system. Det er altså felles katalog, utlån og søkeprogram i BiblioFil. Vidaregåande skule er sjølvsagt kome lengst med å utnytte alle modular i BiblioFil, medan eit av grunnskulebiblioteka førebels har tatt i bruk elevutlån.

Nynorsk

Ein viktig del av prosjektet har dessutan vore å omsetja emneorda i katalogen til nynorsk. Me etterlyser stadig at Biblioteksentralen tilbyr parallelle emneord på nynorsk og bokmål til sine abonnentar på katalogdata. Å få websøket i BiblioFil på nynorsk har vore viktig for alle oss som arbeider i nynorsk-kommunar, og frå juni i år er det gledeleg å sjå at dette no er blitt ein realitet! No reknar me med at den nynorske MappaMi er like rundt hjørnet!

Gerd Vik, Sogndal Folkebibliotek

InfoBrev
2-2003

Åpen kildekode

Et fenomen som har dukket opp de senere årene er betegnelsen Open Source. Hva er nå det, og hvilken nytte kan en ha av Åpen kildekode? I dette nummeret vil vi behandle temaet fra forskjellige synsvinkler – både historisk, prinsipielt og hvorfor dette er viktig for bibliotekene. God lesning!

Linux-logoen ble valgt fordi pingvinen er en robust skapning – som ikke er slem mot noen...

side 2-3

Driftsstabilitet

BiblioFil-løsningen kjøres på egne Linux-tjenere som har en svært høy driftsstabilitet. Det betyr at biblioteket slipper avbrudd for gjenstart av maskinen og opprydding i programmer. Tidligere var det vanlig å gjenstarte (reboote) maskinen rutinemessig en gang i måneden, noe som førte til at gjennomsnittlig antall dager oppetid ble lavere enn hva det ellers ville vært. Slik gjenstart er altså ikke lenger nødvendig, noe Ti på topp-listen nedenfor med all mulig tydelighet illustrerer.

TI PÅ TOPP-LISTEN FOR ANTALL DAGER SIDEN
SISTE GJENSTART (per august 2003):

Verdal.....	: 401	RogBib (fellesmaskin) .	: 257
Hå.....	: 351	Lillehammer	: 235
Grue	: 339	Sør-Trøndelag (web) ...	: 207
Lillehammer (web)	: 325	Malvik	: 202
Kvinherad	: 321	Aamot.....	: 187

:: leder ::

Hovedartikkelen i dette nummeret av Bibliofil InfoBrev tar for seg Open Source, eller Åpen kildekode som det kalles på norsk. Etter å ha brukt Åpen kildekode internt i utviklingen i Bibliotek-Systemer i mer enn 10 år, må vi bare konstatere at det har vært meget vellykket. Alle våre løsninger kjøres på Linux-servere, med høy oppetid og svært god stabilitet. Vi tror Åpen kildekode er fremtiden, og det eneste som kan rokke ved Microsofts tilnærmede monopol. Det vil også kunne sikre åpne formater, slik at vi om 10 år fortsatt kan lese en bok uten først å sende noen kroner til Bill Gates.

Torkel Hasle
daglig leder

Stabile løsninger som er integrert mot web-teknologi er en grunnleggende årsak til Bibliofil's fremgang. Men det finnes flere grunner. Vi mener at den

kontinuerlige produktutviklingen med nye og brukervennlige løsninger er særdeles viktig – og vil bli enda viktigere i fremtiden. Her kan nevnes Netthent, Safarisøk og MappaMi som eksempler – og vi kan love at det kommer mer!

På årets brukermøte i Trondheim fikk vi klare tilbakemeldinger om hva som var bra og hva som kan bli bedre. Arbeidsutvalget (AU) er en viktig medspiller for oss alle for å identifisere behovene og sørge for de rette prioriteringene. Derfor oppfordrer vi til aktiv bruk av AU – se <http://www.barum.folkebibl.no/arbeidsutvalg/>. Vi gleder oss til å utvikle samarbeidet videre!

Åpen kilde

Open Source kan lettest oversettes med Åpen kildekode. Begrepet ble først beskrevet av Bruce Perens, men det er nok Richard Stallmann som bør få æren for fremveksten. Han dannet organisasjonen Free Software Foundation og konstruerte en lisensavtale som klart beskriver poenget.

Open Source henspiller på at kildekoden er tilgjengelig og kan leses, ikke nødvendigvis at den er gratis eller fri, men ofte er også det tilfellet. Litt enkelt sagt fungerer det slik: Du må gjerne bruke kildekoden og forbedre den, men dine forbedringer må du videreformidle som åpen kildekode, og du kan ikke videreutvikle programmet for så å "lukke det".

Linus Torvalds

Det meste kjente åpne kildekodeprosjektet er utvilsomt Linux, som er et styreprogram for datamaskiner, nokså likt Unix. Finnen Linus Torvalds skrev den første kjernen i 1991. Denne ble lagt ut på Internett for at andre skulle kunne teste den ut og bidra med forbedringer. Dette tok fart, og etter hvert begynte folk å bruke Linux på sin egen datamaskin, og deretter på web-tjenere og epost-tjenere. Det er viktig å understreke at Linux-kjernen er gratis. Suksessen med Linux hadde ikke vært mulig uten Internett, hvor det lar seg gjøre å organisere et arbeidsfellesskap uten geografiske grenser. Folk kan sitte på hver sin kant av kloden og utvikle en liten bit av hele løsningen, uten engang å ha møtt hverandre eller snakket sammen.

GNU

En annen viktig faktor for Linux' suksess er GNU, et programvareprosjekt startet av tidligere nevnte Stallmann. GNU utvikler verktøy for programvareutvikling (kompilatorer) og en rekke nyttige hjelpeprogrammer. Hele denne pakken (som er mange ganger større enn selve Linux-kjernen), danner et komplett Linux system. Også denne programvaren er gratis. Det er antatt at hele Linux-mil-

jøet nå omfatter over 100.000 personer, noe som langt overstiger antall utviklere hos Microsoft. Dette firmaet har da også utpekt Linux som sin alvorligste konkurrent.

Hva er fordelene med Åpen kildekode?

For det første vil programvaren som regel kunne kjøres på forskjellige plattformer, små og store, og lettere flyttes over på en ny plattform. Dernest vil det være mulig å lage forbedringer på egen hånd. Min erfaring er at Åpen kildekode også gir mer stabile og feilfrie programmer med øket sikkerhet. Vi kan gjøre sammenligninger med Windows, og det er ikke tvil om at Linux-systemene er atskillig mer stabile. Fordi systemet er åpent er det også lettere å granske sikkerhetsløsningene og finne svake punkter. Pga. åpenheten blir disse hullene alltid publisert, og det vil raskt komme en endring for å tette huller. Man skal heller ikke glemme at det er penger å spare ved å kjøre Åpen kildekode. Lisensavgiftene ved lukkede systemer kan ved store installasjoner komme opp i betydelige beløp.

Motivet

Et stort antall personer bruker ufattelig mye tid på å utvikle og vedlikeholde disse systemene.

Vi har navn som Eric Allman (Sendmail), Paul Vixie (bind), Andrew Tridgell (Samba), Larry Wall (Perl o.a.), Bruce Perens (Busy Box), Wietze Wenema (Postfix) som har laget meget god løsninger som er i bruk i stort antall

over hele verden i virksomhetskritisk produksjon. Hva er så folks motiv for å jobbe gratis med Åpen kildekode og sende den ut på nettet? En motivasjon kan være å bidra med noe nyttig til et stort

kode

felleskap. Et annet forhold kan være anerkjennelse; at man lager noe som blir verdsatt og brukt.

Av et utall vellykkede prosjekter kan nevnes Samba, som gjør en Linux-boks til en tjener for et Microsoft nettverk, og Apache, som er den mest utbredte web-tjener i verden. Da IBM skulle skaffe seg en web-tjenerløsning vurderte de å utvikle en selv, men landet til slutt på Apache. Dette viser at åpne kildekode-løsninger kan være vel så gode som de kommersielle.

Spleiselag

Åpen kildekode er et fenomen som neppe finnes i andre bransjer. Det blir som et stort spleiselag, hvor mange bidrar, og man deler av sine erfaringer og hjelper hverandre. Det er en myte at kundestøtten (supporten) er dårlig; tvert imot er vår erfaring at den er bedre enn i de fleste kommersielle miljøer.

Hva koster det å delta i miljøet? Det eksisterer ingen "medlemskontingent" for de som er aktive i miljøet. Man bidrar med sitt gjennom å gjøre

Linus Torvalds

egne løsninger tilgjengelige. Men sekretariatet i for eksempel Free Software Foundation er selvsagt avhengige av midler til sin drift. Dette finansieres av gaver som firmaer og privatpersoner bidrar med ut fra egne vurderinger. Dette gjelder også Bibliotek-Systemer AS, se bl.a. <http://patron.fsf.org/2003-patrons.html>.

Åpne filformater

Et viktig aspekt ved Åpen kildekode er tilknytningen til åpne filformater. Et åpent format har en spesifisering som er tilgjengelig for alle, og alle kan fritt lage løsninger for å håndtere formatet. Eksempler er HTML og PDF. Lukkede formater er enten ikke tilgjengelige i det hele tatt, eller du må undertegne en erklæring om ikke å formidle spesifiseringen videre (non disclosure agreement). For at forskjellige systemer skal kunne snakke sammen er det en viktig forutsetning at man bruker åpne formater. Vi ser klare tendenser til at bl.a. Microsoft forsøker å tukle med de åpne standardene, slik at kun deres egen programvare kan benyttes. Det gjelder ikke minst på Internett, og dessverre lar offentlige organer seg villedt og bruke.

Internett er utviklet rundt åpne formater, og slik bør det fortsatt være! Det sikrer reell konkurranse og utvikling, med valgfrihet for kundene.

Torkel Hasle

Fjernkjøring av Bibliofil med VPN

Bredbånd til alle er en besnærende tanke. Internett er jo tilgjengelig med forholdsvis god båndbredde (kapasitet) og til en "lav" fastpris. Så hvorfor ikke bruke denne forbindelsen også til fjernkjøringsløsninger? Aktuelle områder kan være ren fjernkjøring, filialkommunikasjon eller en skoleløsning.

Utfordringen har vært sikkerhet, men nå finnes det altså en god løsning på dette – VPN (Virtual Private Network). Bibliotek-Systemer har en ferdig løsning for dette som baserer seg på Ipsec (åpne standarder), som er den mest anerkjente teknologien i dag. For brukerne blir denne kommunikasjonen helt transparent. Man vil oppfatte det som om man er på nabo-nettverket. Bibliotek-Systemer fjernovervåker og drifter løsningen fra Larvik, i den grad dette er nødvendig.

Et eksempel fra en liten kommune kan illustrere mulighetene:

Biblioteket hadde et Frame Relay abonnement som ble brukt i kommunikasjon mot en sentral server. I tillegg

hadde de et eget internettabonnement. Årlige kostnader for Frame Relay beløp seg til ca. kr. 90.000. De etablerte så VPN-løsning for biblioteket over eksisterende internettforbindelse. Dermed ble Frame Relay forbindelsen overflødig og kr. 90.000 spart pr. år.

Tenker man seg at en filial kommuniserer mot hovedbiblioteket over en enkel ISDN-linje og benytter denne 8 timer pr. dag, 5 dager i uken, vil dette vanligvis koste ca. kr. 1.500 i tellerskritt pr. mnd. Bruker man Internett på den andre ISDN-kanalen, blir det dobbel pris (ca. kr. 3.000). Da har man altså kun 64Kb/128Kb til rådighet. Med bredbånd vil man

få minst en 10-dobling av kapasiteten.

Det er klare fordeler ved å gå over til VPN-løsninger på generell basis for fjernkjøring av Bibliofil. I de fleste tilfellene er det mye å tjene på dette. I verste fall får man ingen reduserte kostnader, men i alle fall en mye bedre kapasitet på forbindelsen. Hvert tilfelle må beregnes konkret.

Installasjon av VPN-løsning over eksisterende internettforbindelse vil koste i størrelsesorden kr. 10.000. Tenker man slike løsninger i filialkommunikasjon mot hovedbiblioteket, vil neste filial koste ca. halvparten så mye som den første. Service og drift av løsningen vil være 10% av dette.

Gunnar Monsen

Brukermøtet i Trondheim

Etter noen forsinkelser med fly (sirkla over et tåkelagt Bodø i en time før vi kjørte videre – uten å lande) ankom jeg Trondheim akkurat tidsnok til å gå glipp av lunsjen. Jeg tok med meg restene og rakk første post på programmet: **Åpning ved Trondheims ordfører og kulturelt innslag av bibliotekets eget kor.**

Arbeidsutvalget hadde satt sammen et godt og variert program til årets brukermøte. Trondheim fungerte som det perfekte vertskap. Vi fikk i løpet av to dager bl.a presentasjoner av Bibliotek-Systemers planer fremover og av modulene, den usynlige veven og flere biblioteks prosjekter. Jeg lot meg begeistre over kopimaskinen til Trondheim som kan scanne fort-fort og publisere rett på nett. (Som Bjørn Tore Nyland selv sier det: Tøft!). Jeg ønsket meg ("sukk" nok en gang) en Microsoft-fri verden, eller ihvertfall en litt mindre dominerende en, etter innlegget til

Tone Marthinsen, Lier bibliotek.

Odd Arne Jensen og Vidar Ringstrøm.

like god som den høstes ut. Jeg krysser fingrene og smører meg med tålmodighet.

På kvelden første dag ble det båttur og middag på Munkholmen. Det var flott å få oppleve Munkholmen i nydelig vær, sammen med trivelige folk. For: når man er på brukermøte er det først og fremst hyggelig å treffe igjen kollegaer og kunne utveksle ideer, diskutere og prate. Og prat fortsatte på Mikrobryggeriet, både faglig og ufaglig... Og noen av oss var også så heldige å få en liten omvisning på biblioteket dagen etter!

Noen jeg snakket med synes Trondheim var langt nord i landet og lurte på om ikke det var på tide å legge neste brukermøte lenger sør. Hva med å legge det lenger nord? Som fersk og begeistret finnmarking, samt nyalgt leder i AU frister det å opplyse at det fra Oslo kun krever 1642 kroner og 4 timer (2 timer i fly og 2 i buss eller båt) for å komme til Årets bibliotek 1999, Hammerfest, hvor reinsdyra går i gatene og sola skinner hele døgnet! Til sammenligning brukte jeg like lang tid (men litt mindre penger) da brukermøtet var i Hamar og jeg tok tog fra Tønsberg. Men frykt ikke – vi er flere som skal bestemme hvor vi møtes neste år. Uansett håper jeg årets AU klarer å snekre sammen et like bra program som i år,

I tårnet på Munkholmen.

om det blir sør, nord, øst eller vest i landet. Jeg skal ihvertfall gjøre mitt beste, så håper jeg vi sees igjen i 2004.

Fergen til Munkholmen.

Anita B. Steigre – nyalgt AU-leder

Brann i Ballangen Bibliotek

De fleste har kanskje fått med seg at Ballangen bibliotek brant ned til grunnen i sommer. Biblioteket har en filial som vil bli flyttet, men for å drive et folkebibliotek blir jo dette litt spinkelt. Hvis det er noen som har dubletter de tror kan være av interesse for Ballangen bibliotek, vennligst ta kontakt med Sonja Hveding (e-post: sonja.hveding@ballangen.kommune.no), tlf. 91 85 36 19.

Utsifting av gammel teknologi

Da vi startet opp med fjernkjøringsløsning for Bibliofil var kommunikasjonen først og fremst basert på ISDN og Frame Relay. Siden har det kommet nye og "rimelige" bredbåndsløsninger basert på xDSL-teknologi. Man kan nå benytte denne teknologien, og sikre kommunikasjonen med VPN-løsninger over Internett (se egen artikkel). Pr. 1/8 2003 la Bibliotek-Systemer ned all bruk av Frame Relay og gikk over til sikker kommunikasjon over Internet, basert på VPN. Dette vil gradvis skje også for de som baserer kommunikasjonen sin på ISDN, fordi det er mye å spare her.

Nytt om nett

Vidar Ringstrøm vil om kort tid starte uttestingen av Bibliotek-Systemers nye nettsider. Det er for tidlig å si når den ferdige versjonen kommer på lufta, men det blir en gang utpå høsten. Vi kan i alle fall love en skikkelig forbedring – både visuelt og funksjonelt, og ønsker at nettsidene dermed blir enda mer sentrale i kommunikasjonen med våre brukere.

Teknisk service

Bibliotek-Systemer er nå i full gang med den årlige serviceunden. I år vil vi samtidig med teknisk service oppgradere serverne til en nyere versjon av Linux. Dette gjør at vi trenger noe mere tid hos hver kunde, men vi vil selv bære de ekstra kostnadene forbundet med dette. Vi forventer å være ferdig med serviceunden i løpet av oktober.

Rasjonell utsendelse

Bibliotek-Systemer tilbyr nå i samarbeid med Posten Norge AS et alternativ til vanlig post for purringer og reservasjoner. Posten påtar seg alt arbeidet med produksjon og utsendelse av brev fra BIBLIOFIL i stedet for at bibliotekene selv kjører ut brevene med tilhørende papirbehandling, pakking, frankering og utsendelse. Tjenesten heter "eBrev Volum". Brevark og konvolutter er inkludert i prisen som oppgis ved henvendelse til Bibliotek-Systemer.